A/A: 1060025
Εντυπο: ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
Ημ/νία: 31/05/2003
Σελίδα: 32
Κατηγορία: Τέχνης έργα

Θεατρική άνοιξη: Ενα άτυπο ετήσιο «φεστιβάλ» της Αθήνας

Της ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΜΑΤΖΙΡΗ

Εδώ και μερικά χρόνια αυτή η δεύτερη θεατρική περίοδος μετά την αυλαία των θεάτρων, παραδοσιακά την Κυριακή των Βαΐων, έχει κάτι από την ετεροχρονισμένη ευχαρίστηση των Αλκυονίδων ή του «μικρού καλοκαιριού» στο προχωρημένο φθινόπωρο. Το θέατρο μας δεν ησυχάζει ποτέ (ακολουθεί και η θερινή σεζόν). Ολοένα περισσότεροι, κυρίως νέοι, έχουν κάτι να πουν και το 'λενε σε γκρουπ όταν οι «μεγάλοι» αποχωρούν για ξεκούραση, περιοδεία ή περισυλλογή και οι σκηνές τους είναι διαθέσιμες. Παραχωρημένες ή, πιο συχνά, υπενοικιαζόμενες.

Στην πάνω και κάτω σκηνή του «Τεχνοχώρου», ως το κύκνειο άσμα των εκδηλώσεων του πριν το κτίριο της Μαυρομιχάλη μετατραπεί σε Λύκειο, δύο ανθεκτικές ομάδες του θεατρικού περιθωρίου μάς έδωσαν μια γεύση αντι-συμβατικού θεάτρου, του οποίου το ενδιαφέρον δεν είναι βέβαια πάντα δεδομένο, παρά το ελευθέριο αεράκι που το συνοδεύει.

Οι «Theaterdal» με μια επανάληψη της μαύρης κωμωδίας «Χοντροί άντρες με φούστες» (1996) που είδαμε πριν τρία χρόνια υπό τη μορφή τσιτωμένης παραδοξολογίας στον Εξώστη του Αμόρε, του 45χρονου Νίκι Σίλβερ της νέας γενιάς Αμερικανών κωμωδιογράφων και φαβορί του Μπροντγουέι και Χόλιγουντ. Και οι «Συν Αθήνα...», με μια αναδρομική «έκθεση» ζωής και έργου του πολυμήχανου Γερμανού κινηματογραφιστή Ράινερ Βέρνερ Φάσμπιντερ.

**Με τον πόλεμο στο Ιράκ να μαίνεται, οι «Χοντροί άντρες» είχαν μια άγρια επικαιρότητα. Την οποία περιέχουν. Ομως είναι επιλογή της εκάστοτε σκηνοθεσίας να χωρατευτεί με την εκκεντρική επιφάνεια των μηνυμάτων ή να ασχοληθεί με τη σαδιστική ματιά του συγγραφέα πάνω στην πατρίδα του (εν καιρώ ειρήνης!). Αυτή που το διαφοροποιεί άλλωστε από τους mainstream κωμωδιογράφους και ενέχει τη δύναμη ενός υποδόριου αντι-αμερικάνικου γιουχαΐσματος.

Στο άδειο σκηνικό (Εύα Μανιδάκη) οριοθετημένο από ψηλά μετάλλινα δίκτυα σαν τσίρκο-φυλακή, με «λεζάντα» ένα σκόρπιο κόκκινο τακούνι, προβάλλει ανάγλυφα η άλλη Αμερική της παράνοιας, του φόβου, της βαρβαρότητας, του πρωτογονισμού μιας ανθρώπινης φυλής με σχετικά μικρό παρελθόν και αξιοπερίεργο μέλλον. Η αφήγηση μας μεταφέρει θριαμβευτικά, χωρίς να βιάζεται, στο άνδρο της αμερικανικής ψύχωσης. Την οικογένεια. Η απομόνωση στο ερημονήσι του Ατλαντικού θα κάνει τη σικάτη κότα τού Ανω Μανχάταν (Λουκία Κατωπόδη-γόβα, ταγιέρ Αρμάνι, κουαφίρ) και το μοσχαναθρεμμένο της (Χρήστος Νάστος σε συσκευασία τραυλού μεγαλομπεμπέ που ζει τη ζωή σαν σίριαλ παλιών ταινιών του Χόλιγουντ) ανθρωποφάγους και αιμομίκτες. Κατά τα άλλα, συνεχίζουν να φλυαρούν βλακείες, όπως ίσως πίσω στο πολυτελές σπίτι τους, σαν να μην πήραν χαμπάρι ότι έχουν γκρεμιστεί με το αεροπλάνο ως μοναδικοί επιζώντες.

Πίσω στη βάση τους πέντε χρόνια αργότερα, ο πατέρας (Γιάννης Ξηντάρας) έχει βρει παρηγοριά σε μια ηλίθια ξανθιά (Μαρία Αθηναίου) και ο γιος εθισμένος σε παλιές συνήθειες συνεχίζει να πηδά τη μάνα του και να βρίσκει την τροφή του σφάζοντας περαστικούς. Στο τέλος ξεπαστρεύει μάνα, πατέρα και γκόμενα και

ησυχάζει (;) Αμοραλιστές όλοι τους, χωρίς σπίθα αληθινού συναισθήματος, κανείς δεν γλιτώνει τον δηλητηριώδη σαρκασμό του συγγραφέα. Ενα μπουλβάρ του ζόφου, ανάμεσα στην κοινοτοπία και τον εφιάλτη, σκηνοθετημένο από τη Ράνια Οικονομίδου, σκληρά, ουσιαστικά, με όλη την επίφοβη νοσηρότητα αλλά και το εκπληκτικό χιούμορ ενός σπουδαίου ντοκουμέντου εθνογραφίας, με ερμηνείες τόσο πειστικές, που σκεφτόμαστε πως αυτοί οι άνθρωποι μπροστά μας δεν θα μπορούσαν ποτέ να ήταν Ελληνες, ή έστω Ευρωπαίοι... Μόνο ψεγάδι, η ανάγκη περικοπών της δράσης τουλάχιστον κατά μισή ώρα...

**Ο Φάσμπιντερ πέθανε νωρίς όμως το κινηματογραφικό έργο που άφησε πίσω του διατηρεί τη ρωμαλεότητα και το δημιουργικό μένος του κατασκευαστή του, αν και καρπός μιας εποχής (60s, 70s) που μοιάζει παράδοξα παλιά μολονότι σχετικά πρόσφατη. Αντίθετα, τα πολυάριθμα θεατρικά του έργα και διασκευές συνοψίζονται στα εξής 4-5, καθώς ελλιπή, ανομοιογενή και πρόχειρα τα περισσότερα, δεν έχουν το ποιοτικό σθένος που ορίζει την αντοχή μιας γραφής. «Ποτέ μου δεν είχα ιδιαίτερη αδυναμία στο θέατρο», λέει άλλωστε ο ίδιος.

«Πιο δυνατά... Πιο γρήγορα... Κι άλλο» (σκηνοθεσία Αντριαν Φρίλινγκ-Αθηνά Παππά) είναι ο συνοπτικός τίτλος μιας φευγαλέας χαρτογράφησης των εμμονών του Φάσμπιντερ από την ομάδα «Συν Αθηνά...». Σεξουαλική υποταγή και βία, νοσηρή τραγικότητα, φοβίες, θάνατος και ο έρωτας ως επανερχόμενο μοτίβο, σπάνια χαρούμενος ή λυτρωτικός.

Στο χωμάτινο δάπεδο του «Τεχνοχώρου υπό Σκιά» με την οικεία μυρωδιά μούχλας (σκηνικά-κοστούμια Σοφία Ζούμπερη), τη δράση συντάσσουν παράλληλα δρώμενα με αποσπάσματα από θεατρικά έργα του Φάσμπιντερ. Υπό την καθοριστική σκιά κινηματογραφικών τρέιλερ, δύο άντρες σε γκέι εκδοχή, «παλεύουν» ή «λιάζονται» άχαρα στο ξέστρωτο κρεβάτι, ενώ τέτοια είναι η έγνοια τους να πουν σωστά τα ελληνικά (ένας αληθινός Γερμανός, Αντριαν Φρίλινγκ) και τα γερμανικά (ένας αληθινός(;) Ελληνας, Μάρτιν Αντρέ), που δεν έχουν πολλά περιθώρια να ασχοληθούν και με ρόλους. Πιο ζόρικα είναι τα πράγματα για τις δύο γυναίκες που σερφάρουν ανάκατα ανάμεσα στα δύο φύλα (και σε αείμνηστες ερμηνείες των Χάνα Συγκούλα, Ινγκριντ Κάβεν, Ροζλ Τσεχ, Ιρμ Χέρμαν) -για την ακρίβεια, η μία μονάχη της (Α. Παππά), καθώς η άλλη (Ντίνα Αβαγιανού) παραείναι «καλό κορίτσι» οπτικά και ιδιοσυγκρασιακά για να την ακολουθήσει πειστικά στο δρόμο της διαστροφής και της παρακμής. Παρ' όλες τις φιλότιμες προσπάθειές της, μοιάζει σαν από άλλη παράσταση.

Τη βραδιά βαραίνουν μια ωμότητα της σύλληψης και μια λακωνική επιφανειακότητα. Ενας ολόκληρος κόσμος στριμώχνεται στα σχηματοποιημένα καλούπια ομοφυλόφιλων, ναρκομανών, περιθωριακών εν γένει. Κι αυτό είναι ασύμφορο θεατρικά, αλλά και σαν φόρος τιμής σε έναν αληθινό μύθο. Το θεατροποιημένο ψυχογράφημα του Γερμανού σκηνοθέτη (ωραία μετάφραση της Α. Παππά), περιέχει ωστόσο κάποια χαρακτηριστικά της trash αισθητικής του σφραγίδας και στιγμές μοναξιάς και αλύτρωτου πάθους, κυρίως χάρη στη δυναμική ερμαφρόδιτη παρουσία της Αθηνάς Παππά στις πολυπρόσωπες εκδοχές των ηρωίδων του, στη στήριξη της ατμόσφαιρας με προβολές από γνωστές ταινίες του και στον καμβά από γερμανικά τραγούδια περασμένων δεκαετιών (Χανς Αλμπερς, Ζάρα Λεάντερ κ.ά.).

**Από το σκότος και την αγωνία κεντροευρωπαϊκών ψυχισμών σε εποχές ανατροπών και ηθικής ανασυγκρότησης, μεταφερόμαστε στην Κρήτη των πρώτων δεκαετιών του αιώνα, στα απόλυτα βασικά της ανθρώπινης επιβίωσης (ψωμί) και δικαίωσης (καλοσύνη, απλότητα).

Φορέας τους ένα υπαρκτό πρόσωπο του περιθωρίου της κοινωνίας των Χανίων, σημαδεμένο με όλα τα δυσβάσταχτα χαρακτηριστικά του αδέσποτου και του

«ξένου σώματος» -μαύρος, μουσουλμάνος, μετανάστης, φτωχός, μόνος- και ευλογημένος με ηλιόλουστα ψυχικά δώρα. Μια δραματική περίπτωση ζωής, πρόσφορη, κατά πώς φάνηκε στη σκηνή του «Θεάτρου Κάππα», για θεατρική «αξιοποίηση».

Το εγχείρημα ανέλαβαν η Βορειοελαδίτισσα ηθοποιός Ελένη Μερκενίδου (κείμενο) και το ΔΗΠΕΘΕ Χανίων (παραγωγή), σε σκηνοθεσία Γιάννη Καραχισαρίδη. Πέρα από βαρύγδουπες αξιολογήσεις «διεθνισμού» και «διαπολιτισμικότητας», «Ο Σαλής, ο μαύρος βαρκάρης» είναι μια συγκλονιστική μαρτυρία, σταχυολογημένη από αφηγήματα γερόντων που τον γνώρισαν, για ένα «αποδημητικό πουλί» από την Αφρική, κατάλοιπο της Αραβοτουρκοκρατίας, που βρέθηκε νέος και ρίζωσε μέχρι τέλους στη φιλόξενη κρητική γη.

Στο όμορφο σκηνικό (Βάλια Μαργαρίτη) λιμανιού του 1920 με παλιά σκαριά, βαρέλια, κασόνια, σαν φωτογραφία σέπια, διακινείται με παλαιομοδίτικη στατικότητα, φάτσα στο κοινό, γλυκόηχες μουσικές γέφυρες και σοφές μαντινάδες (Λουδοβίκος των Ανωγείων), ένα κομμάτι ιστορίας με πρόσφυγες, διαλυμένες οικογένειες, φιλότιμες τοπικές κοινωνίες, ανταλλαγές πληθυσμών, γερμανική κατοχή. Στο βιαστικό καταναλωτή βιντεοκλίπ κουλτούρας, το απέριττο ελεγειακό δρώμενο με τις γελαστές ανθρώπινες πινελιές, ίσως φαντάσει απλοϊκό και τα σχόλια αυτονόητα. Ομως ο ξυπόλητος χαμάλης που από το υστέρημά του βοηθούσε άλλους φτωχότερους απ' αυτόν, καταγράφηκε στη μνήμη της πόλης και όσων θεατών αντιστέκονται στην απολησμονιά των βασικών που λέγαμε. Ενα εύρημα είναι η ερμηνεία του Σαλή από έναν Αιγύπτιο ηθοποιό. Η μειλίχια, ευγενική φυσιογνωμία του Νεντέρ Αχμέντ και τα τραγούδια του στα αραβικά μάς ακολουθούν για ώρα μετά.

Επίσης: Ισίδωρος Σταμούλης, Λευτέρης Μποτωνάκης, Χρύσανθος Καγιάς, Νεκταρία Γιαννουδάκη, Παναγιώτης Ραπτάκης, Σταυρούλα Σπυρίδωνος, Μαρία Καμπουράκη.

Λεζάντες: Ισίδωρος Σταμούλης, Σταυρούλα Σπυρίδωνος, Νέντερ Αχμέντ στο «Σαλής, ο μαύρος βαρκάρης» της Ελένης Μερκενίδου
Πηγή: ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
Θέμα: ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ